

11/2001

ISSN 0234-6818

АХ ЖЕЛКЕШ

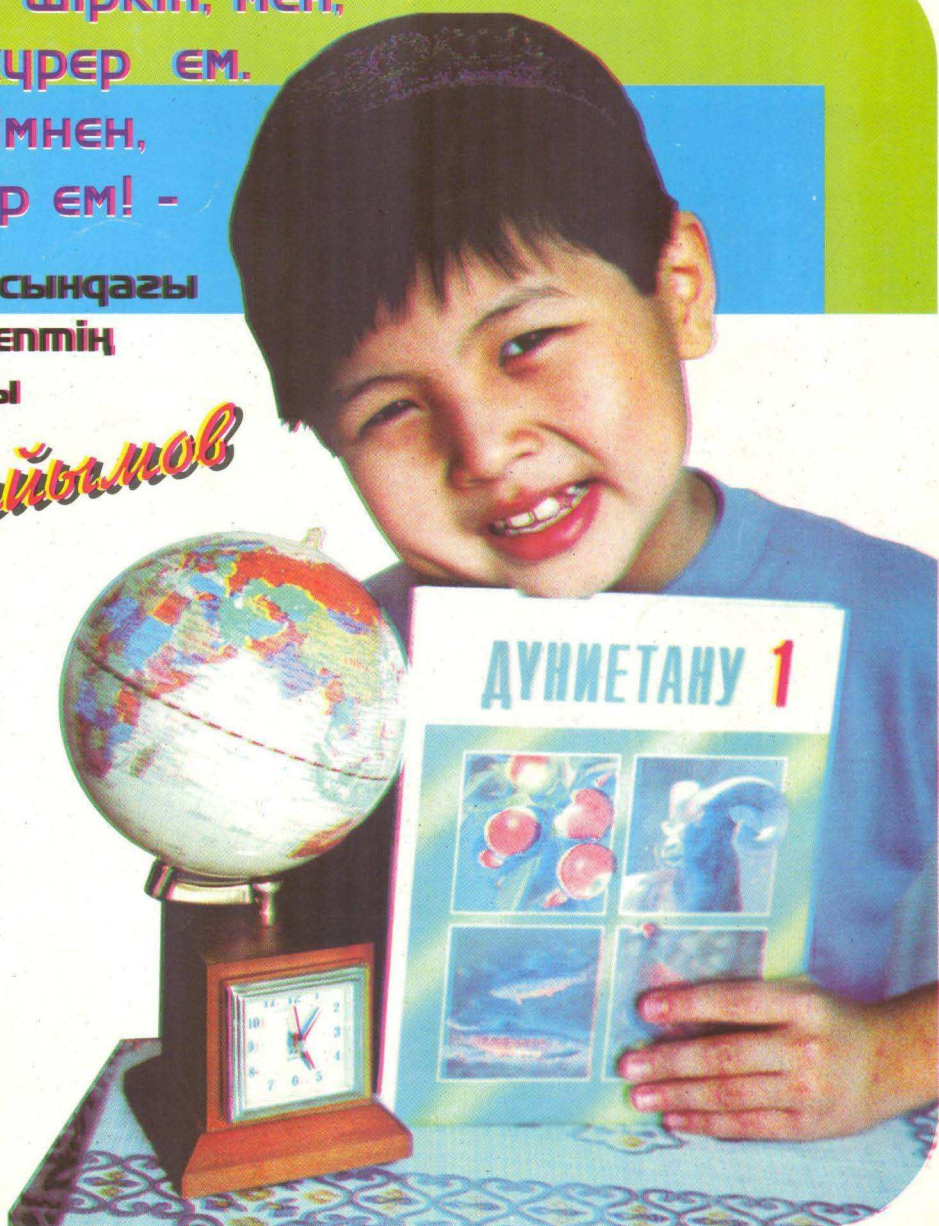
Балалар мен жасөспірімдердің республикалық журналы

Ғарышкер болсам шіркін, мен,
Жергі айналып жүрер ем.
Шуақ төгіп күлкімнен,
Дүние сырын білер ем! -

қейгі Алматы қаласындағы
№93 арнайы мектептің
7"а" сынып оқушысы

Асқар Әбдірайымов

Жарты аспанды айшық таған ақ жолақ доға із көк күмбездің керіліп тұрады.

Теріскейден лекіген саумал самал шөп біткенді сыбдырлатып барып, сап тына қалды.

— Канеки, түрегелейік. — Үстіндегі жеңіл, жұқа күртешесін шешіп қолына ұстаған Жемісбек жол сілтей сөйлеген. — Мына бір төбедегі шок қамыстың етегі ғой. Көлге жетіп, бір-ақ дем алмаймыз ба? Бағанадай емес, ыстықтың беті қайтқан секілді. Әлде суға тақағандікі ме?!

Орындарынан серпіле көтерілген Саят пен Сәкен төңіректерін шөла алға озды. Шырылдаған шегірткелер шөптен шөпке секіріп мөз. Қалбалақтаған түрлі-түсті көбе-

Жанат ЕЛШІБЕК

ЖЕТІМ ЖҮРТ

(Жалғасы. Басы өткен санда)

лектерде қисап жоқ. Сары көбелек, ақ көбелек, шұбар көбелек, қызыл көбелек... Тура аяғынның астынан үркіп үдере ұша жөнелген қараторғайлар тобын жазбай сонадайға барып қонады да, бұлар жақындағанда “дүр” етіп қайта көтеріледі. Тағы да, тағы да... Қайтсін, құстар да адамдарды сағынып қалған тәрізді. Қанаттылардың сан алуан үнге салған әсем әуендері көлге жақындаған сайын құбыла, түрлене түскен. Ауыр денелерін көтере алмай парылдап ұшқан қырғауылдар қос қапталыннан алма-кезек кездеседі. Ал бірде тым шыныраудан талып жеткен дауыс, енді бірде қол созым тұстан ап-анық естіледі. Бұл ерекше әуез — су көкегі. Шақырайған күннің өткір сәулесі жыныс қамыс тоғайына екпіндей құлаған құс қанаттарын да бөлекше түске боялғандай. Сөзбен әспеттеп те, өрнектеп те жеткізу оңай емес-ау. Әлгінде Жемісбек мегзеген құрақты шоқалаққа шыға келгенде жалт-жұлт ойнаған тостағандай көл тура алақандағыдай шалынған. О шеті мен бұ шеті қусырыла шалқып, ернеуіне сыймай лекілдеп тұрғандай сезілгенді.

— “Инженер көлі”, міне, осы! — деді Жемісбек.

— Қандай тамаша!

Сәкен мен Саят жарыса тіл қатты.

Манайына маңғаздана көз салған Жемісбек әлденені іздегендей, қазір ғана жүріп өткен ізіне, жалғыз үйлі ауыл жаққа қарағыштаған. Өзіне-өзі күбірлейді. Шыдамдары таусылған серіктері ылдидан төмен түсе бергенін күткендей, ымдап тежеген.

— Бәс-е-е... Қайда кетуші еді... Екеуің де тез менің қасыма келіндерші. Тура мына жерге. — Жемісбек табанындағы төмпешікті шанын бұрқырата аяғының ұшымен нұқыды. — Сендер тұрған жерден мүлдем байқалмайды екен. Анау-у-у... бір қарайған қос түп үлкен ағашты көремісіңдер. Оң жағына таман...

Міне, мына тұстан ап-анық көрінеді... — Нүрпейіс атамның ескі тамы емес пе?, — деді Сәкен әбіржіңкіреп. — Не айтайын деп едің. Маған жақсы көрініп тұр.

— Жемісбек өз ойын асықпай-саспай жеткізе бастады:

— Иә дұрыс айтасын. Нүрпейіс шалдың терегі ғой. Сол қос түп сорайған теректі әрдайым нысана етіп ұстандар. Кім біледі?! Алда-жалда менсіз келіп жүргендерінде көз жазып адасып қалсандар осы ағашты бағытқа алғандарың жөн. Әйтеуір, естерінде болсын дегенім ғой. Сақтықта қорлық жоқ. Ауылды қиналмай оп-онай табасындар. Ал, кәні, әлгі қармағынды әкелші. Қурайдың жуан өзегінен әдемілеп тұрып сап жасап жіберейін.

— Иә!

Сіріңкенің қорабындай кіп-кішкентай пластмасса кобдишаны қолына ұстаған Жемісбек ынтыға үңілген:

— Саят-ау, мынауың зілмауыр ғой.

— Өзі жалт-жұлт етеді.

Сәкен белінен буылған домбыраның ішегіне ұқсас жіңішке сарғыш талшық жіптің ұшын ширата

шығарған бойы, қолындағы қыпқызыл әрі түп-түзу жыңғыл таяқшасына кері орай жөнелді.

— Әжептәуір ұзын секілді. Кемінде бес-алты құлаш боп қалар. Бес метрдей, ө...

— И-и, бес метрің не? Он метр ұзындығы!

— Ох-о, біраз жерге жетеді де...

— Иә, әдейілеп зоомагазиннен Серік көкем екеуіміз тандап тұрып сатып алдық. Теренге тастаса ірі, үлкен шабақтар түседі дейді көкем. Әлгі екі, үш басты қармақтарды алғызбады. Бұдан басқаның қажеті жоқ деген.

— Серікбол көкен дұрыс айтады, — деді Жемісбек қолындағы қармақты суға құлаштай лақтырып.

Түп-тұнық көлдің бетін қуалай жүгірген сансыз су-сақиналар бірте-бірте тарап барып жоғалды. Білінер-білінбес, болар-болмас әлгі сақина толқындармен ойнақтай жөнелген қалтқы да дір-дір еткен қалпы тына қалған. Кісі демін сезгендей, көз ұшында су сүзіп ерсілі-қарсылы жүзіп жүрген қанаттылар қамысты қолтыққа жасырынған, көрінбейді.

Біріне бірі үндемендер деп белгі берген бұлар үн-түңсіз.

Шыдамады қалтқыға тесілген Сәкен:

— Мен ұстап отырайыншы, — деп Жемісбектің қолындағы қармаққа жармасты.

— Қазір. Сәл тоқтай тұршы. Жемді жұлмалай бастады. Ә-ні... көремісің...

— Ой, кө-не! Тарт! Қалтқын мүлдем батып кетті емес пе, өзі?!

— Иә, тез, тарт!

— Болсаншы!..

Орнынан тұрған Жемісбек аспай-саспай сала құлаш қармақтың жібін саумалдай көтерді.

— Айттым ғой жаңа. Жемді жеп кетіпті. Жыбырлатқан кезде бірден суыру керек. Әкелші маған.

Сәкен әй-шәйға қарамады. Ширақ қимылдап, қармақтың ұшындағы шөп-шаламды тазартып, өзі дайындап отырған шылаушынды үшкір жебеге әдемілеп жайластырып, суға лақтырды.

Оның әр қозғалысын қадағалап отырған Саят:

— Айтпақшы, үйде тағы біреусі бар. Запасымен алғанбыз. Соны саған

беремін ауылға барған соң...

Оның иығынан тартып сөзін аяқтатпаған Сәкен ымдап, алақанымен аузын жапты. Тыпыр етпе дегені.

Бұлардан әріректеу барып суға шомылуға әзірленген Жемісбек жала-наш денесін шапалақтай шабақтады.

— Маса шыға бастады.

Бар ынта-шынты қалтқыға ауған Сәкен апыл-ғұпыл қармақ бауын алақанына орап жоғары көтерді. Қуанышты үні жарқын шықты.

— Ілінді.

— Түсті ме, кәне?! — Жемісбек қасына жетіп келді.

— Сазан ғой, — деді Саят та ерекше қуанып. — Үлкенін-ай!

— Расында дәу екен. Әрең тарттым емес пе.

Қол-аяғын құйрығымен сабалаған сазанның аузындағы қармақты ажырата алмаған Сәкен табанының астындағы ылғал шөпке жайғасып, өткір де үп-үшкір жебені әрең шығарды.

— Қомағайлана жұтыпты. Мә, Саят, енді сен ал қармақты. Біз суға бір-бір сүңгіп алайық.

— Бағанадан бері құр бекерге әуре-ге түсіп, сазарғанша қармақты Саятқа ұстату керек екен. Қас-қағым мезетте мұның тастаған қармағына бірінен кейін бірі үш-төрт балық ілінген. Балық болғанда қандай! Әншейінде қармаққа түспейтін қарабалық та ұстады ғой. Тіпті, бұл бұрындары көрмеген балығым. Қара жоны жалтырап, әп-әдемі, сұлу көрінген.

Жағалауды шолпылдатып бірінші жеткен Сәкен:

— Жемісбек, қарашы, қарабалық түсіпті, — деді дабырлай.

— Рас па?

— Иә, екеуі бірдей ілініпті.

— Сонда қалай? — Жемісбек аң-таң.

— Біздің “Инженер көлінде” қара балық жоқ дейтіндері қайда? Өзі семіз екен. Бірден аңғарылады. Балықтың төресі ғой, шіркін!

— Немене, сонда бұл көлде мұндай балық өспей ме? — деп сұрады. Олардың таңданыстарын сөздерінен естіп, жүздерінен анық байқаған Саят.

Жүп-жұмыр, бағана өздері тамашалаған көк сұңқарынан аумайтын, кемінде жарты метрге жетіп қалатын қарабалықты жоғары көтеріп, Саятқа көрсеткен Жемісбек желбезегі

желп-желп еткен су еркесіне сүзіле түсті. Тырнағының ұшымен үп-ұсақ тенге қабыршақтарды шұқып:

— Мінеки, мынаған қара. “Анау жатқан сазандармен салыстырып көргін. Екеуінікі екі басқа. Сазан мен шортанның тенгелері бадырайып-бадырайып тұр емес пе?! Тіпті, қанаттары мен құйрықтарына шейін бөлектеу. Зер сала бермейміз да. Әйтпесе, ұқсамайды ғой. Әуелгі уақытта қаптап-ақ жүретін “Инженер көлінде”. Бертіңге дейін бірен-саран ұшырасатын-ды. Осы соңғы алты-жеті жылдың ішінде мүлдем түгесілді. Өзі әрі момын-ау. Жыртқыш көксерке түбіне жетсе керек. Шабағын шабақтай, уылдырығын уылдырық күйінде қылғытып жұта беретін көрінеді балықшылардың айтуынша. Қатарынан екі көктем Қараталдың суы көтеріле тасып, кеуіп қалған көлдердің бүйірі шықты. Өздерің байқайсындар ма, мына “Инженер көлінің” де ернеуі біршама көтерілген сияқты. Балық та жүрген, демек. Қой, қозғалайық. Күн еңкейгелі қашан. Жүріндер, тура ортасына дейін, анау-у-у қанбақты шалқарға шейін малтып баралық. Қайсымыз озар екенбіз.

Үлкендерше сөз саптаған Жемісбектің кей сәттегі бала қылығы құлын көнілін құлдырандатып, бұла желігін қоздырғандай. Сөйтсе де тәуекелдікке жүрегі дауаламаған Саят:

— Тү-у!.. Қашық қой, — деді екіұдай кейіпте.

— Жок. Саят, сен жағадан ұзама. Жарай ма? Сәкен екеуімізге қарап тұр. Судьясың. Қай тұстан оралғанымызды жіті бақыла. Тағы да айтам, сонау-у қанбақты-белгіден кері қайтамыз.

— Ал, кеттік, ендеше!

Сәкен алға құлаштай малти жөнелді.

Екі-үш адым жалдаған беті Жемісбек те басын екі жағына кезек жантайта кегжитіп, оның соңынан ілесті.

Екеуі де екпіндерін құлаш сермес-терімен байқатқандай.

Шолп-шолп... Ұзап барады... Шолп-шолп... Көз алдында алыстаған қос бейне біртіндеп қос ноқатқа айналған...

Мойнын қылтитып міз бақпай

қараған Саят тұрған жерінде екі-үш мәрте сүңгіп, құлашын емін-еркін сермеп алды. Тынысын ішіне тартып, мұздай салқын судың түбінде аз-маз аялдап көрді. Сергек көңілі ойын да, бойын да өсіргендей. “Рақатын-ай, рақатын-ай!..” Өз-өзіне риза ол беті-аузын қос алақанымен аялай сүртіп, шашының суын саусақтарымен тарағыштай сықты. Қарсы бетке тесіле жанар жүгіртті. Талмаусыра естілген судың шолпылы жақындай берді, жақындай берді. Қарауытқан әлгі қос ноқат енді ұлғая, тұлғалана түскен. Шолп-шолп... Алғашқыда қалдым бойы дара көрінгенді жыға ажырата алмады. Қолдары әбден талған болуы керек. Бір қырындап баяу жүзіп келеді.

— Бойла, — деді шыдамаған Саят. Сәкен екен.

— Уһ! — деді құмыға тыныстап.

— Жарайсың, мәледес! — деді Саят ыржалақтап.

— Жүрегім жанып кетті. Жемісбек інісінің жанына жақындап келді де, алақанына жапсырған түйе табан бір тал қаңбақты көрсетті. — Мә! Ал, сен бер жағынан екі-үш метр жетпей қайттың.

— Сок өтірікті. Осынды біліп едім. Сенбейтіңді айтам. Мен де кәу ретінде қаңбақтың бір талын үзіп алған едім. Мінеки, сүк саусағыма жапсырып, орап қойғанмын. Жарты-сы езіліп кетіпті өзі.

Жемісбек тәжікелеспей, бірер жас үлкендігін білдірді. Ә дегеннен мойындаған:

— Дурыс. Сендім. Тез, киінейік. Құн кешкіріп кетті.

— Екеуің де мықты екенсіңдер.

Саят Жемісбек пен Сәкеннің жалаңаш арқаларынан сартылдата шапалақтады. “Қанша айтқанмен балықшының балалары, теңізде өскендер. Қаланың біз секілді бөзкепке әлжуаздары емес. Құн қақтаған шойындай денелері, бұлт-бұлт ойнаған бұлшық еттері... Нағыз жігіттер. Жана сасық намысқа басып желікпегенім қандай жақсы болды. Әйтпесе, өкпем өшіп, орта жолдан кері қайтар едім. Қараптан-қарап күлкі бола жаздадым ғой...” Жан дүниесін алай-дүлейге түсірген ішкі ойларын сыртқа шығармады.

Асығыс-үсігіс киінген олар ауылға басқа жолмен, әлгінде Жемісбек көрсеткен Нұрпейіс шалдың терегін бетке ұстап, төтесінен тартқан.

(Жалғасы бар).